

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Філологічний факультет

Кафедра української літератури

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Декан філологічного факультету
проф. Борис БУНЧУК
“5” вересня 2022 року

РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни

“Література національних спільнот в Україні”

вибіркова

Освітньо-професійна програма **“Українська мова та література”**

Спеціальність **035 Філологія**

Галузь знань **03 Гуманітарні науки**

Рівень вищої освіти **другий магістерський**
філологічний факультет

(назва факультету/інституту, на якому здійснюється підготовка фахівців за вказаною освітньо-професійною програмою)

Мова навчання **українська**

Чернівці 2022 рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Література національних спільнот в Україні» складена відповідно до освітньо-професійної програми «Українська мова та література» другого рівня вищої освіти за спеціальністю 035 Філологія галузі знань 03 Гуманітарні науки, що затверджена Вченою радою Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (протокол №5 від 27 квітня 2022 р.).

Розробник: Мельничук Богдан Іванович – професор кафедри української літератури, доктор філологічних наук.

Затверджено на засіданні кафедри української літератури

Протокол № 1 від 30 серпня 2022 року

Завідувач кафедри

Валентин МАЛЬЦЕВ

Схвалено методичною радою філологічного факультету

Протокол № 2 від 5 вересня 2022 року

Голова методичної ради
філологічного факультету

Алла АНТОФІЙЧУК

©Мельничук Б. І., 2022

© Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, 2022

Мета і завдання навчальної дисципліни

У курсі «Література національних спільнот в Україні» зроблено аналіз статистичних даних про національний склад населення України, розглянуто 11 літератур, таких як: кримськотатарська, білоруська, польська, румунська і молдовська, угорська, єврейська, німецька, грецька, циганська, грузинська, гагаузька. Кожна тема має таку структуру: історія етносу, його поселення в Україні, історія літератури та фольклору цього етносу, розвиток цієї літератури в Україні. Окремими портретами подано творчість найвидатніших представників літератури цього етносу, а також сучасних її творців в Україні. Причому – спочатку: відомості про життя письменника, аналіз творчості за збірками, книгами прози, значення творчості тощо. Подано бібліографію текстів і критичної літератури про автора. Запропоновано запитання і завдання для студентів, тестовий контроль. Розглянута історія міжетнічних зв'язків, теми і мотиви цієї літератури в українському письменництві від давньої до сучасної доби. Зроблено підсумок про значення цієї літератури.

Мета навчальної дисципліни: завершити літературознавчу підготовку студентів-філологів випускних курсів денного та заочного навчання шляхом розгляду словесної творчості національних спільнот, які населяють територію України (кримськотатарської, білоруської, польської, румунської та молдовської (молдавської), угорської, єврейської, німецької, грецької, циганської, грузинської, гагаузької); з'ясувати взаємини цієї творчості з літературою титульної нації, її (словесної творчості) минулим, сучасним станом і перспективами розвитку.

Дисципліна допомагає розширити знання студентів про міжетнічні історичні зв'язки на території України, які безпосередньо вплинули на розвиток культури, зокрема літератури, сприяє удосконаленню навичок аналізувати твори, а також впливає на формування національної толерантності студентів.

У результаті вивчення курсу студент повинен оволодіти такими **компетентностями:**

Загальні:

ЗК-2 Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК-10 Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань / видів економічної діяльності).

Фахові:

ФК-5 Усвідомлення методологічного, організаційного та правового підґрунтя, необхідного для досліджень та/або інноваційних розробок у галузі філології, презентації їх результатів професійній спільноті та захисту інтелектуальної власності на результати досліджень та інновацій.

ФК-7 Здатність вільно користуватися спеціальною термінологією в обраній галузі філологічних досліджень.

Програмними результатами навчання є:

ПР-2 Упевнено володіти державною та іноземною мовами для реалізації письмової та усної комунікації, зокрема в ситуаціях професійного й наукового спілкування; презентувати результати досліджень державною та іноземною мовами.

ПР-4 Оцінювати й критично аналізувати соціально, особистісно та професійно значущі проблеми і пропонувати шляхи їх вирішення у складних і непередбачуваних умовах, що потребує застосування нових підходів та прогнозування.

ПР-5 Знаходити оптимальні шляхи ефективної взаємодії у професійному колективі та з представниками інших професійних груп різного рівня.

ПР-10 Збирати й систематизувати мовні, літературні, фольклорні факти, інтерпретувати й перекладати тексти різних стилів і жанрів (залежно від обраної спеціалізації).

ПР-15 Обирати оптимальні дослідницькі підходи й методи для аналізу конкретного лінгвістичного чи літературного матеріалу.

Також студент повинен **знати**:

- художні тексти із запропонованого переліку творів;
- основні факти з історії населення національних спільнот на теренах України;
- особливості культури, історії, етнографії народів, література яких представлена в курсі;
- історію взаємин національних спільнот з титульною нацією;
- особливості мовленнєвої ситуації в здійсненні процесу міжкультурного спілкування;
- розуміти шляхи розвитку системи освіти України в умовах реформаційних змін та світових освітніх тенденцій;
- сучасну термінологію, наукові поняття, концепції, теорії, методи дослідження педагогічних та філологічних наук. Розуміти загальні тенденції, закономірності розвитку педагогічної та філологічної наук, їх значення у формуванні наукової картини світу сучасного школяра, студента;
- сучасні літературні течії.

вміти:

- аналізувати твори письменників національних літератур, визначати їх тематику і проблематику;
- декламувати напам'ять найхарактерніші зразки поетичної творчості провідних майстрів національних літератур в українських перекладах;
- пов'язувати твори письменників національних літератур із творчістю українських авторів;
- розв'язувати прикладні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі середньої освіти, які вимагають достатнього інтелектуального потенціалу й поглибленого рівня знань та вмінь інноваційного характеру, а також передбачають застосування теорій і методик наук про освіту, зокрема філологічну, в умовах організації навчально-виховного процесу в закладі загальної середньої освіти;
- бути критичним і самокритичним;
- цінувати мультикультурність і різноманіття світу, вибудовуючи свою професійну діяльність на засадах толерантності й співробітництва;
- системно аналізувати головні тенденції історичного розвитку українського народу, цінувати його культурно-історичні та морально-етичні надбання та сприяти розв'язанню актуальних загальнодержавних і суспільних завдань;

- дотримуватися правил академічної доброчесності;
- здійснювати науковий аналіз мовного, мовленнєвого й літературного матеріалу, обираючи для цього оптимальні дослідницькі підходи й методи; інтерпретувати його з урахуванням доцільних методологічних принципів, формувати узагальнення на основі самостійно опрацьованих даних;
- характеризувати теоретичні засади (концепції, категорії, принципи, основні поняття тощо) та прикладні аспекти обраної філологічної спеціалізації;
- доступно й аргументовано пояснювати сутність конкретних філологічних питань, власну точку зору на них та її обґрунтування як фахівцем, так і широкому загалові, зокрема особам, які навчаються;
- формувати в учнів уміння користуватися метамовою літературознавства; знати термінологію, загальні теоретичні положення літературознавства, історичні надбання та новітні досягнення і ступінь їх висвітлення в шкільному курсі української літератури.

1. Теоретичний зміст програми навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Літератури кримськотатарського і слов'янських народів

Тема 1.: Вступ до курсу „Література національних спільнот в Україні”.

План

1. Предмет, завдання і значення курсу.
2. Національний склад населення України.
3. Поняття „національна спільнота”.
4. Концепція міжнаціональних взаємин в Україні.
5. Нормативні акти з питань міжнаціональних відносин.
6. Національні спільноти в громадсько-культурному житті України (сучасний етап).
7. Загальна характеристика літератур національних спільнот.

Тема 2.: Кримськотатарська література.

План

1. Загальна характеристика кримськотатарської літератури, її зв'язки з українською.
2. Внесок А. Кримського у вивчення кримськотатарської літератури.
3. Сучасна кримськотатарська поезія.
4. Сучасна кримськотатарська проза.
5. Творчість Ервіна Умерова.

Тема 3.: Білоруська література України.

План

1. Загальна характеристика білоруської літератури, її взаємини з літературою українською.
2. Творчість Максима Богдановича.
3. Поезія Василя Сидоренка, Михася Казакова, Майї Львович.

Тема 4.: Польська література України.

1. Поляки в Україні.
2. Українсько-польські літературні взаємини.
3. Життя і творчість Бруно Шульца.

Змістовий модуль 2. Літератури інших національних спільнот України

Тема 1.: Румунська і молдавська (молдовська) література України.

План

1. Характеристика румунської та молдавської літератури у взаєминах з українською.
2. Творчість Георге Асакі.
3. Родина Хиждеїв та її зв'язки з Україною.
4. Творчість Васіле Александрі.
5. Життєво-творчий шлях Міхая Емінеску. Поезія. Поема „Лучафер”. Повість „Зневірений дух”.
6. Румуномовні письменники Буковини Васіле Левицький, Мірча Лютик та ін., їх вклад в українсько-румунські (молдавські) літературні взаємини.

Тема 2.: Угорська література України.

План

1. Угорці в Україні.
2. Угорськомовна література, її зв'язки з літературою українською.
3. Життєво-творчий шлях Ласла Балли.
4. Характеристика поезій Кароя Балли.

Тема 3.: Єврейська література України.

План

1. Євреї в Україні.
2. Загальна характеристика єврейської літератури.
3. Життєво-творчий шлях Шолом-Алейхема.
4. Творчість Елієзера Штейнбарга і Йосифа Бурга.
5. Єврейські мотиви в українській літературі.

Тема 4.: Німецькомовна література України.

План

1. Німці в Україні.
2. Загальна характеристика німецькомовної літератури, її зв'язки з літературою українською.
3. Життєво-творчий шлях К. Е. Францоza, його роман „За правду”.
4. Німецькомовна поезія Буковини ХХ ст.
5. Творчість Рози Ауслендер.
6. Видатний лірик-авангардист ХХ ст. Пауль Целан.

Тема 5.: Грецька література України.

План

1. Греки в Україні.
2. Загальна характеристика грецької літератури.
3. Життя і творчість Георгія Костоправа.
4. Поезія Леонтія Кир'якова, Василя Бахтарова, Валерія Кіора.
5. Українсько-грецькі літературні зв'язки.

Тема 6.: Циганська література України.

План

1. Цигани в Україні.
2. Загальна характеристика циганської літератури.
3. Поезія Міхи Козимиренка та Лекси Мануша.
4. Циганські мотиви в українській літературі.

Тема 7.: Грузинська література України.

План

1. Грузини в Україні.
2. Українсько-грузинські літературні зв'язки.
3. Життя і творчість «українського грузина» Рауля Чілачави.
4. Грузинські мотиви в українській літературі.

Тема 8.: Гагаузька література України.

План

1. Гагаузи в Україні.
2. Загальна характеристика гагаузької літератури.
3. Поезія Віталія Бошкова, Тудорки Арнаут.
4. Українсько-гагаузькі літературні взаємини.

3. Структура навчальної дисципліни

Література національних спільнот в Україні												
Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість			Кількість годин						Вид підсумкового контролю
			кредитів	годин	змістових модулів	лекції	практичні	семінарські	лабораторні	самостійна робота	індивідуальні завдання	
Денна	1	2	4	120	3	16	14			90		залік
Заочна	1	2	4	120	3	8	6			106		залік

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	денна форма							заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Теми лекційних занять	Змістовий модуль 1. Літератури кримськотатарського і слов'янського народів												
Тема 1. Вступ	10	2				8	13	1					12
Тема 2. Кримськотатарська література	12	2	2			8	13	1					12
Тема 3. Білоруська література України	8					8	11		1				10
Тема 4. Польська література	14	2	2			10	15	2	1				12
Разом за ЗМ1	44	6	4			34	52	4	2				46
Теми лекційних занять	Змістовий модуль 2. Літератури інших національних спільнот України												
Тема 1. Румунська і молдавська література	12	2	2			8	9	1	2				8
Тема 2. Угорська література	8		2			6	7						6
Тема 3. Єврейська література	10	2				8	9		1				6
Тема 4. Німецькомовна література	12		2			10	9	1					8
Тема 5. Грецька література	8		2			6	8						8
Тема 6. Циганська література України	8	2				6	9						8

Тема 7. Грузинська література	10	2	2			6	8	2				8
Тема 8. Гагаузька література	8	2				6	9		1			8
Разом за ЗМ 2	76	10	10			56	68	4	4			60
Усього годин	120	16	14			90	120	8	6			106

4. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Вступ	6
2	Кримськотатарська література	8
3	Білоруська література України	6
4	Польська література	12
5	Румунська і молдавська література	8
6	Угорська література	6
7	Єврейська література	8
8	Німецькомовна література	10
9	Грецька література	6
10	Циганська література України.	6
11	Грузинська література	8
12	Гагаузька література	6
	Разом	90

5. Індивідуальні завдання

1. Скласти порівняльну таблицю щодо нацспільнот України.
2. Написати рецензію на одну із книг Йосифа Бурга.
3. Написати письмову роботу на тему : «Українсько-грузинські літературні взаємини».
4. Підготувати реферат про творчість письменників національних спільнот України – колишніх студентів Чернівецького університету.
5. Розкрити образ головного героя в романі Абрама Кагана «Шолом-Алейхем».
6. Написати реферат на тему: «Поетичні цикли Дмитра Павличка «Єврейські мелодії» та «Вірші з Єрусалима».

6. Система навчання та оцінювання

Педагогічний контроль здійснюється з дотриманням вимог об'єктивності, індивідуального підходу, систематичності і системності, всебічності та професійної спрямованості контролю.

I. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності

1) За джерелом інформації:

- Словесні*: лекція (традиційна, проблемна, лекція-прес-конференція), пояснення, розповідь, бесіда.
- Наочні*: спостереження, ілюстрація, демонстрація.
- Семінарські*.

2) За логікою передачі і сприймання навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

3) За ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі.

II. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності: навчальні дискусії; створення ситуації пізнавальної новизни; створення ситуацій зацікавленості (метод цікавих аналогій тощо).

Вид контролю – залік.

Засобами оцінювання та демонстрування результатів навчання:

- контрольні роботи;
- стандартизовані тести;
- реферати;
- есе;
- інші види індивідуальних та групових завдань.

Критерії оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни за шкалою ECTS та національною шкалою

Оцінка А (90 – 100 балів) або „відмінно” виставляють за відповідь, яка містить вичерпне за сумою поданих знань розкриття усіх запитань, розгорнуту аргументацію кожного з положень, побудована логічно й послідовно, розкриває питання від його нижчих до вищих рівнів, а також містить приклади з художніх текстів, які дозволяють судити про повноту уявлень студента з поставленого питання. Відповідь повинна бути викладена гарною, багатою мовою, відзначатися точним вживанням термінів, містити посилання на засвоєну навчальну літературу.

Оцінка В (80 – 89 балів) або „добре” виставляють за відповідь, яка містить повне, але не вичерпне за сумою виявлених знань висвітлення усіх запитань, що містяться в білеті, скорочену аргументацію головних положень, допущено порушення логіки й послідовності викладу матеріалу, а розуміння теоретичних питань не підкріплює ілюстраціями з художніх текстів. У відповіді допускаються стилістичні помилки, неточне вживання термінів, довільне витлумачення фактів.

Оцінка С (70 – 79 балів) або „добре” виставляють за відповідь, яка містить недостатньо вичерпне за сумою виявлених знань висвітлення запитань, що містяться в білеті, відсутня аргументація головних положень, допущено порушення логіки й послідовності викладу матеріалу, а наведені приклади з текстів не відповідають теоретичним моментам даного курсу. У відповіді

допускаються стилістичні помилки, неточне вживання термінів, довільне витлумачення фактів. Крім того, таким балом може бути оцінений студент, який протягом семестру не виявляв відповідних знань з даного курсу, але на заліку успішно відповів на поставлені теоретичні та практичні завдання.

Оцінка D (60 – 69 балів) або „задовільно” виставляють за відповідь, яка містить неповне за сумою виявлених знань висвітлення усіх запитань, поверхово аргументує положення відповіді, у викладі допускає композиційні диспропорції, порушення логіки й послідовності викладу матеріалу, не ілюструє теоретичні положення прикладами з художніх текстів. Мова відповіді рясніє помилками, наявне неправильне слово- й терміновживання.

Оцінка E (50 – 59 балів) або „задовільно” виставляють за відповідь, яка містить неповне за сумою виявлених знань висвітлення усіх запитань або за незнання окремого питання із загальної кількості поставлених. У викладі студента допущені композиційні диспропорції, порушення логіки й послідовності викладу матеріалу. Студент не може відтворити основні теоретичні положення, але наводить окремі приклади з художніх текстів. Мова відповіді рясніє помилками, наявне неправильне слово- й терміновживання, немає розуміння окремих літературознавчих термінів.

Оцінка FX (35 – 49 балів) або „незадовільно” виставляють у разі, коли студентом на протязі навчального семестру набрано недостатню кількість балів за змістові модулі, він не може бути допущеним до складання заліку. У випадку, якщо студент допущений, але його відповідь на заліку містить неправильне висвітлення заданих питань, помилкову аргументацію, допускаються помилкові умовиводи, неправильне посилення на факти та їхнє витлумачення, мова близька до суржику, він також може бути оцінений незадовільно.

Оцінка F (1 – 34 бали) або „незадовільно” виставляють у разі, коли студентом протягом навчального семестру набрано недостатню кількість балів за змістові модулі, він не може бути допущеним до складання заліку. У випадку, якщо студент допущений, але відповісти на поставлені запитання на заліку він не може або відповідає неправильно, а також не може дати відповідь на жодне із поставлених додаткових запитань, така відповідь оцінюється незадовільно.

Шкала оцінювання навчальних досягнень студентів

Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
	Оцінка (бали)	Пояснення за розширеною шкалою
Відмінно	A (90-100)	відмінно
Добре	B (80-89)	дуже добре
	C (70-79)	добре
Задовільно	D (60-69)	задовільно
	E (50-59)	достатньо
Незадовільно	FX (35-49)	(незадовільно) з можливістю повторного складання
	F (1-34)	(незадовільно) з обов'язковим повторним курсом

Поточне оцінювання (аудиторна та самостійна робота)													Кількість балів (залік)	Сумарна к-ть балів
Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2								40	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13		
3	5	4	4	4	5	5	5	5	5	5	5	5		

7. Методичне забезпечення

1. Мельничук Б. І. Література народів України [Текст] : Матеріали до навч. курсу / Б.І. Мельничук, Я.Б. Мельничук ; М-во освіти і науки України, Чернівець. нац. ун-т ім. Ю.Федьковича. – Чернівці : Рута, 2003. – 80 с.

8. Рекомендована література

Базова

1. Закон України Про національні меншини в Україні (25 червня 1992 р.).
2. Звернення до громадян України всіх національностей (24 серпня 1991 р.).
3. Декларація прав національностей України (1 листопада 1991 р.).
4. Кримський А. Література кримських татар [укр., кримськотатар. і рос. мовами] / Упор. О. Губар. Сімферополь: Доля, 2003. 200 с.
5. Даниленко В. Епос Дикого поля. *Самотній пілігрим. Сучасна кримськотатарська проза* / Упор. В. Даниленка. К., 2003. С. 4-19.
6. Ковалець Л. З українсько-румунських літературних теренів: статті, рецензії, інтерв'ю, архівні документи. Чернівці: Букрек, 2014. 160 с.
7. Мельничук Б. І. Українські координати Михайла Емінеску. *Григорій Бостан – 70. Актуальні проблеми румунської філології* : матеріали Міжнародної конференції. Чернівці, 10-12 жовтня, 2011. Чернівці, 2011. С. 444-451.
8. Мельничук Б. Народжений у Йорданештах. *Серце логосу. Inima Logosului*. Чернівці: Букрек, 2019. С. 4-12.
9. Мойсей А. Складові етнокультурної ідентифікації в українсько-румунно-молдавській прикордонній зоні (на прикладі українців Сучавського повіту Румунії та східнороманського населення Чернівецької області України). *Буковинський журнал*. 2009. Ч. 1-2. С. 177-191.
10. Мельничук Б. Мудрець з душою дитини. *Ластівка*. С. 27-28.
11. Рихло П. Український меридіан Карла Еміля Францоza / Француз Карл Еміль. *Ucrainica. Культурологічні нариси* / Пер. з нім. ; передм. й коментар Петра Рихла. Чернівці: Книги-XXI, 2010. С. 7-17.
12. Рихло П. Поетична Атлантида Буковини. *Загублена арфа. Антологія німецькомовної поезії Буковини* / Концепція вид., переклад, передм. та бібліограф. довідки Петра Рихла. Чернівці: Золоті литаври, 2002. С. 6-21. Повторне вид. 2007.
13. Рихло П. «Мисляче серце, що співає»: Життя і творчість Рози Ауслендер. *Час фенікса. Вірші та проза* / Упор., передм. та пер. з нім. Петра Рихла. Чернівці: Книги-XXI, 2011. С. 13-30.
14. Рихло П. «Чорно, як рана пам'яті...»: Чернівці й Буковина в житті та творчості Пауля Целана. *Буковинський журнал*. 2020. Ч. 4 (118). С.177-197.

15. Слапчук Д. Література – модель духовного життя народу. Розмова з Раулем Чілачавою. *Українська літературна газета*. 2021. 9 квітня. С. 8-9; 20.
16. Герасимова Галина. Балла Ласло. *Шевченківська енциклопедія в 6 т.* Т. 1. А-В. К., 2012. С. 320.
17. Василюк Ю. Циган з українським серцем. *Літ. Україна*. 2003. 10 квіт.
18. Келар С. П. Козимиренко Міха [...] – циганський поет, перекладач, композитор. *ЕСУ. Т. 13*. Київ, 2013. С. 646.

Додаткова

Перелік художніх творів, рекомендованих для прочитання

1. Емінеску М. Лучафер / Пер. з рум. В. Колодія. *Буковинський журнал*. 2001. № 1-2. С. 144 – 157. Окр. вид. Чернівці: Букрек, 2003. 56 с.
2. Емінеску М. У вирій. Вранішня зоря. На добраніч: [Вірші]. Пер. з рум. Б. Мельничука. *Глогорожечка: Книга для читання дітям дошк. та мол. шк. віку*. Чернівці: Букрек, 2003. С. 30-31.
3. Окрушина сонця: антологія кримськотатарської поезії XIII—XX століть / Упор. Микола Мірошніченко, Юнус Кандим. К.: ГСРЛМНМ, 2003. 791 с.
4. Целан Пауль. Поезії: Антологія українського перекладу / Упор., переклад. П. Рихло. Чернівці: Букрек, 2001. 222 с.
5. Самотній пілігрим. Сучасна кримськотатарська проза / Упор. В. Даниленко. К.: Видавець В. Даниленко. 2003. 417 с.
6. Молитва ластівок: Антологія кримськотатарської прози XIV—XX століть, в 2 книгах Мірошніченко М., Кандим Ю. Київ: Етнос, 2005, 2006.

До теми “Кримськотатарська література”

1. Велієв А., Емін С., Кандим Ю., Кокій А., Куртнезір З., Шакір С., Теміркая Ю. [Вірші]. *На нашій, на своїй землі*. Кн. 1. С. 201-303.
2. Мірошніченко М. Слово долі і доля слова. Вісім століть кримськотатарської поезії. *Окрушина сонця. Антологія кримськотатарської поезії XIII-XX століть* / Упор. М. Мірошніченко, Ю. Кандим. К.: Етнос, 2003. С. 5-18.
3. Мірошніченко М. Всесвіт, що збудований в Криму. *Молитва ластівок*. Кн. 1.: Антол. кримськотатар. прози XIV-XX століть / Упор. М. Мірошніченко, Ю. Кандим. К.: Етнос, 2005. С. 6-12.
4. Мірошніченко М. Література двох відроджень. *Молитва ластівок*. Кн. 2.: Антол. кримськотатар. прози XX-XXI століть / Упор. М. Мірошніченко, Ю. Кандим. К.: Етнос, 2006. С. 6-11.

До теми: “Білоруська література”

1. Казаков М., Львович М., Сидоренко В. [Вірші]. *На нашій, на своїй землі*. Кн. 1. С. 11-61.
2. Богданович М. Стратим-лебідь. Зібр. творів: поезія, проза, публіцистика, критика, листи. Львів: Світ, 2002. 407 с.
3. Лубківський Р. Білоруський Ікар / Богданович М. Стратим-лебідь. Зібр. творів. Львів: Світ, 2002. С. 7-24.

До теми: “Румунська і молдавська література”

1. Асакі Г. Цикл “Історичні новели” (“Руксанда Доамна” та ін.). П’єса “Повернення верховинця з Англії”. Стаття “Козаки”. *Асакі Г. Вибране*. К.: ГСРЛМННУ, 2000. 165 с.
2. Мельничук Б. Відлуння Хотинської звияги. *Хотинська звияга: Тисячолітнє місто в народній творчості, художній літературі та мистецтві*. Чернівці: Золоті литаври, 2002. С. 27 – 31.
3. Емінеску М. Лучафер: Поема. Чернівці: Букрек, 2003. 56 с.
4. Бостан Г., Гочу С., Жіряде Д., Зегря І.Г., Кілару Й., Лютик М., Терицану В. [Вірші]. *На нашій, на своїй землі*. Кн. 2. С. 128 – 253.
5. Лютик М. Відлуння вогню: Поезії / Пер. В.Колодія. К., 2001. 189 с.
6. Бостан Г. Хронограми у камені. Чернівці: Рута, 2003. 120 с.

До теми: „Німецькомовна література”

1. Загублена арфа: Антологія німецькомовної поезії Буковини / Пер., передм. та дов. П. Рихла. Чернівці: Золоті литаври, 2002. 543 с.
2. Целан Пауль. Поезії: Антологія українського перекладу / Упор. та передм. П. Рихла. Чернівці: Букрек, 2001. 224 с.
3. Рихло П. Світлопримус Пауля Целана: Туга за темрявою. *Пауль Целан. Світлопримус: поезії* / Упор., перекл. з нім., післямова та глосарій Петра Рихла. Чернівці: Книги-XXI, 2018. С. 199-211.

До теми „Грецька література”

1. Бахтаров Василь. Кир’яков Леонтій. [Вірші]. *На нашій, на своїй землі*. Кн. 1. С. 88-142.

До теми „Гагаузька література”

1. Арнаут Тудорка. Бошков Віталій. [Вірші]. *На нашій, на своїй землі*. Кн.1. С. 64-85.

До теми „Циганська література”

1. Козимиренко Міха. [Вірші]. *На нашій, на своїй землі*. Кн. 2. С. 390-401.
2. Козимиренко М. Циганська кров. Поема і балади. Київ, 2005.

До теми „Польська література”

1. Шульц Б. Цинамонові крамниці. Санаторій під Клепсидрою. Львів: Форум видавців, 2004. 360 с.
2. 50 польських поетів: Антологія польської поезії / Пер., передм. та довід. про авт. Д. Павличка. К., 2001. 583 с.
3. 50 польських поетів. Антологія польської поезії у перекладах Дмитра Павличка / Передмова та довідки про авторів Д. Павличка. К.: Основи, 2001. 583 с.
4. Lucja Uszakowa [Луція Ушакова]. *Z Polska w sercu [З Польщею в серці]* : Передмова і вірші. Чернівці, 2015. 30 с.

9. Інформаційні ресурси

1. Электронная еврейская энциклопедия <http://www.eleven.co.il/>
2. EXLIBRIS – українська електронна бібліотека: <http://ukrlib.com>
3. Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка: <http://www.philology.Kiev.ua>
4. НДІ українознавства: <http://www.rius.kiev.ua>
5. Український лінгвістичний портал: <http://www1.ulif.org.ua/ulif/>
6. Національна спілка письменників України: <http://www.nspu.org.ua>